

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే

॥ త్రిసప్తతితమః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రిసప్తతితమః సర్గః ॥

భరతేన కైకేయ్యా ధికారణం తాం ప్రతి మహతో రోషస్య ప్రకటనం చ

శ్రుత్వా చ స పితుర్వృత్తం భ్రాతరౌ చ వివాసితౌ |
భరతో దుఃఖసంతప్త ఇదం వచనమబ్రవీత్ || 2.73.1 ||

కిం ను కార్యం హతస్యేహ మమ రాజ్యేన శోచతః |
విహీనస్యాథ పితౌ చ భ్రాత్రా పితృసమేన చ || 2.73.2 ||

దుఃఖే మే దుఃఖమకరోర్వణే క్షారమివాదదాః |
రాజానం ప్రేతభావస్థం కృత్వా రామం చ తాపసం || 2.73.3 ||

కులస్య త్వమభావాయ కాలరాత్రిరివాగతా |
అంగారముపగూహ్యా స్మ పితా మే నావబుద్ధవాన్ || 2.73.4 ||

మృత్యుమాపాదితో రాజా త్వయా మే పాపదర్శిని |
సుఖం పరిహృతం మోహాత్ కులేఽస్మిన్ కులపాంసని || 2.73.5 ||

త్వాం ప్రాప్య హి పితా మేఽద్య సత్యసంధో మహాయశాః |
తీవ్రదుఃఖాభిసంతప్తో వృత్తో దశరథో నృపః || 2.73.6 ||

వినాశితో మహారాజః పితా మే ధర్మవత్సలః |
కస్మాత్ ప్రవ్రాజితో రామః కస్మాదేవ వనం గతః || 2.73.7 ||

కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ పుత్రశోకాభిపీడితే |
దుష్కరం యది జీవేతాం ప్రాప్య త్వాం జననీం మమ || 2.73.8 ||

నన్వార్యోఽపి చ ధర్మాత్మా త్వయి వృత్తిమనుత్తమాం |
వర్తతే గురువృత్తిజ్ఞో యథా మాతరి వర్తతే || 2.73.9 ||

తథా జ్యేష్ఠా హి మే మాతా కౌసల్యా దీర్ఘదర్శినీ |
త్వయి ధర్మం సమాస్థాయ భగిన్యామివ వర్తతే || 2.73.10 ||

తస్యాః పుత్రం మహాత్మానం చీరవల్కలవాససం |
ప్రస్థాప్య వనవాసాయ కథం పాపే న శోచసే || 2.73.11 ||

అపాపదర్శినం శూరం కృతాత్మానం యశస్వినం |
ప్రవ్రాజ్య చీరవసనం కిం ను పశ్యసి కారణం || 2.73.12 ||

లుభ్ధాయా విదితో మన్యే న తేఽహం రాఘవం యథా |
తథా హ్యనర్థో రాజ్యార్థం త్వయాఽఽనీతో మహానయం || 2.73.13 ||

అహం హి పురుషవ్యాఘ్రావపశ్యన్ రామలక్ష్మణౌ |
కేన శక్తిప్రభావేణ రాజ్యం రక్షితుముత్సహే || 2.73.14 ||

తం హి నిత్యం మహారాజో బలవంతం మహౌజసం |
ఉపాశ్రితోఽభూద్ ధర్మాత్మా మేరుర్మేరువనం యథా || 2.73.15 ||

సోఽహం కథమిమం భారం మహాధుర్యసముద్యతం |
దమ్యో ధురమివాసాద్య సహాయం కేన చౌజసా || 2.73.16 ||

అథవా మే భవేచ్ఛక్తిర్యోగైర్బుద్ధిబలేన వా |
సకామాం న కరిష్యామి త్వామహం పుత్రగర్ధినీం || 2.73.17 ||

న మే వికాంక్షా జాయేత త్వక్తుం త్వాం పాపనిశ్చయాం ।
యది రామస్య నావేక్షా త్వయి స్యాన్మాతృవత్ సదా ॥ 2.73.18 ॥

ఉత్పన్నా తు కథం బుద్ధిస్తవేయం పాపదర్శినీ ।
సాధుచారిత్రవిభ్రష్టే పూర్వేషాం నో విగర్హితా ॥ 2.73.19 ॥

అస్మిన్ కులే హి సర్వేషాం జ్యేష్ఠో రాజ్యేఽభిషిచ్యతే ।
అపరే భ్రాతరస్తస్మిన్ ప్రవర్తంతే సమాహితాః ॥ 2.73.20 ॥

న హి మన్యే నృశంసే త్వం రాజధర్మమవేక్షసే ।
గతిం వా న విజానాసి రాజవృత్తస్య శాశ్వతీం ॥ 2.73.21 ॥

సతతం రాజపుత్రేషు జ్యేష్ఠో రాజాభిషిచ్యతే ।
రాజ్ఞామేతత్ సమం తత్ స్యాదిక్ష్యాకూణాం విశేషతః ॥ 2.73.22 ॥

తేషాం ధర్మైకరక్షాణాం కులచారిత్రశోభినాం ।
అద్య చారిత్రశౌటీర్యం త్వాం ప్రాప్య వినివర్తితం ॥ 2.73.23 ॥

తవాపి సుమహాభాగే జనేంద్రకులపూర్వకే ।
బుద్ధిమోహః కథమయం సంభూతస్త్వయి గర్హితః ॥ 2.73.24 ॥

న తు కామం కరిష్యామి తవాహం పాపనిశ్చయే ।
యయా వ్యసనమారబ్ధం జీవితాంతకరం మమ ॥ 2.73.25 ॥

ఏష త్విదానీమేవాహమప్రియార్థం తవానఘం ।
నివర్తయిష్యామి వనాద్ భ్రాతరం స్వజనప్రియం ॥ 2.73.26 ॥

నివర్తయిత్వా రామం చ తస్యాహం దీప్తతేజసః ।
దాసభూతో భవిష్యామి సుస్థితేనాంతరాత్మనా ॥ 2.73.27 ॥

ఇత్యేవముక్త్యా భరతో మహాత్మా
ప్రియేతరైర్వాక్యగణైస్తుదంస్తాం ।

శోకార్దితశ్చాపి ననాద భూయః

సింహో యథా మందరకందరస్థః || 2.73.28 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే త్రిసప్తతితమః సర్గః ||